

Uppdrag att förbereda för ett reformerat mottagningssystem

Regeringens beslut

Regeringen ger Migrationsverket i uppdrag att förbereda för ett reformerat system för mottagande av asylsökande som bidrar till att uppfylla regeringens mål om en effektivare asylprocess och ett effektivare återvändandearbete. Migrationsverket ska vidta åtgärder för att förbereda för det reformerade mottagningssystemet, exempelvis i form av att planera och genomföra anpassningar av myndighetens boendebestand. Migrationsverket ska även analysera och presentera en plan för hur det framtida behovet av boenden kan tillgodoses så skyndsamt, ändamålsenligt och kostnadseffektivt som möjligt inom ramen för tillgängliga medel. Med boenden avses alla sorters boenden som Migrationsverket ansvarar för enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Migrationsverket ska när uppdraget utförs inhämta synpunkter från berörda myndigheter, särskilt från Arbetsförmedlingen, Polismyndigheten, Skolverket och länsstyrelserna samt från berörda kommuner och Sveriges kommuner och regioner.

Migrationsverket ska löpande informera Regeringskansliet (Justitiedepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider. Migrationsverket ska senast den 31 oktober 2024 lämna en skriftlig redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Justitiedepartementet). Redovisningen ska utgå från de förslag som lämnas i delbetänkandet (SOU 2022:64) från Utredningen om ett ordnat initialt mottagande av asylsökande och det utvidgade uppdrag (dir. 2023:93) som regeringen gett utredningen. Det utvidgade uppdraget syftar bland annat till att i största möjliga utsträckning ge myndigheterna de verktyg som behövs för att se till att

asylsökande bor på Migrationsverkets boenden. I kommittédirektiven där uppdraget lämnas anges att utgångspunkten bör vara att asylsökande under hela eller delar av asyltiden ska bo i särskilda center.

I redovisningen ska det ingå en analys och beräkning av hur många platser som Migrationsverket kommer att behöva i boenden i form av bland annat mottagnings- och återvändandecenter under perioden 2024–2028. Migrationsverket ska redogöra för de antaganden som legat till grund för bedömningen. Redovisningen ska också innehålla en tidplan och en beräkning av hur många platser Migrationsverket kommer att kunna tillhandahålla i boenden 2024–2028 inom ramen för tillgängliga medel.

Redovisningen ska innehålla två beräkningsalternativ. Det första alternativet ska utgå från gällande regler som innebär att rätten till bistånd i form av boende för vuxna utlänningar utan barn upphör när tidsfristen för frivillig avresa löper ut, eller om beslutet om av- eller utvisning inte innehåller någon sådan tidsfrist när beslutet om avvisning eller utvisning får laga kraft. Det andra alternativet ska utgå från att rätten till bistånd upphör först när utlänningen lämnar landet. Redovisningen ska också beakta de förslag som lämnas i delbetänkandet (SOU 2024:10) från Utredningen om stärkt återvändandeverksamhet.

I redogörelsen ska också ingå en analys av och redogörelse för trygghet och säkerhet samt exempelvis behov och rättigheter i det reformerade mottagningssystemet för exempelvis barn, hbtqi-personer, funktionsnedsatta och personer som är utsatta eller riskerar att utsättas för våld. Detta ska inkludera ett jämställdhetsperspektiv och barns rätt till skolgång.

Redovisningen ska också innehålla en analys av för- och nackdelar med att använda videolänk vid asylutredningar i större utsträckning än i dag. Migrationsverket ska i det avseendet beakta lagstiftningsarbetet i EU med anledning av kommissionens förslag till den s.k. asylprocedurförordningen (ändrat förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd och om upphävande av direktiv 2013/32/EU, COM(2020) 611 final av den 23 september 2020).

I redovisningen ska Migrationsverket också ange de åtgärder som myndigheten i övrigt har vidtagit för att förbereda för det reformerade mottagningssystemet.

Närmare beskrivning av uppdraget

Regeringen reformerar systemet för mottagandet av asylsökande.

Asylsökande ska som regel bo i mottagnings- eller återvändandecenter. Målet är att mottagandet ska vara ordnat och främja en effektivare asylprocess och ett effektivare återvändandearbete. Migrationsverkets boenden ska utformas för att understödja det målet. Mottagningssystemet ska utformas på ett sådant sätt att utbredningen av det så kallade skuggsamhället motverkas.

Utgångspunkten är att huvudsakligen kollektiva boenden ska användas som mottagnings- och återvändandecenter. Övergången från lägenhetsboenden till kollektiva boenden bör ske så skyndsamt som möjligt, men med beaktande av kostnadseffektivitet och tillgängliga medel. Lägenhetsboenden ska dock i undantagsfall kunna användas i det reformerade mottagningssystemet om och endast i den utsträckning det är nödvändigt för att Migrationsverket ska kunna utföra sitt uppdrag kostnadseffektivt, exempelvis vid ett betydande ökat antal asylsökande i Sverige.

För att uppnå en effektivare asylprocess är det viktigt att Migrationsverket enkelt kan nå de asylsökande för att genomföra utredningsåtgärder.

Mottagningscenter bör därför som utgångspunkt vara så pass stora att det är ändamålsenligt och kostnadseffektivt att inrätta lokaler för asylprövning på eller i närheten av boendena. Vidare bör boendena utformas så att det finns möjlighet till aktiviteter för de boende på eller i närheten av mottagnings- och återvändandecentren. Att Migrationsverket enkelt kan nå de asylsökande kan också underlätta myndighetens arbete med att tidigt påbörja insatser för att alla som får avslag på sin asylansökan ska återvända och att fler ska göra det frivilligt. Migrationsverket ska analysera om det är ändamålsenligt att barnfamiljer bor på särskilda mottagnings- och återvändandecenter eller i särskilda delar av sådana center. Migrationsverket ska även analysera om ensamstående kvinnor och män bör bo på olika center eller i olika delar av center. Migrationsverket ska också analysera om särskilda center bör införas för i första hand personer som inte kan bo kvar på ett vanligt mottagnings- och återvändandecenter på grund av att de inte sköter sig och för asylsökande med beslut från allmän domstol om utvisning på grund av brott.

Det finns goda skäl att undvika placering av mottagnings- och återvändandecenter i eller nära områden där utanförskapet är stort. Centren ska därför som utgångspunkt inte placeras i eller nära områden som bedöms vara utsatta områden, riskområden eller särskilt utsatta områden i

Polismyndighetens lägesbild över utsatta områden. Vid planeringen av mottagningscentren ska Migrationsverket även väga in de långsiktiga regionala arbetsmarknadsförutsättningarna för de som sedan beviljas uppehållstillstånd. I det avseendet ska Migrationsverket beakta att regeringen har beslutat att en särskild utredare ska föreslå ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (dir. 2024:22). I kommittédirektiven där uppdraget lämnas anges bland annat att utredaren ska föreslå ett nytt regelverk för bosättning som ger kommunerna ett större inflytande över mottagandet. Inför ett beslut om inrättande av ett mottagnings- eller återvändandecenter ska Migrationsverket föra dialog med Polismyndigheten, Arbetsförmedlingen samt med berörd kommun och region.

Migrationsverket har i enlighet med regeringens uppdrag att inrätta återvändandecenter (Ju2023/01593) redan inrättat sex sådana center i närområdet till utreseorter. Vid inrättande av fler återvändandecenter kan även andra aspekter än närhet till utreseorter vägas in vid placeringen. Exempelvis kan möjligheten att placera mottagningscenter och återvändandecenter i närheten till varandra övervägas om det bedöms bidra till att nå målen för verksamheten och är kostnadseffektivt. Migrationsverket ska vid planeringen av boendeplatser även beakta förslagen om gränsförfaranden och screening i det pågående lagstiftningsarbetet i EU med anledning av kommissionens förslag till den s.k. asylprocedurförordningen och den s.k. screeningförordningen (förslag till Europaparlamentet och rådets förordning om införande av screening för tredjelandsmedborgare vid de yttre gränserna och ändring av förordningarna (EG) nr 767/2008, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240 och (EU) 2019/817, COM(2020) 612 final av den 23 september 2020).

Uppdraget ska inte omfatta systemet för mottagande av personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet (rådets direktiv 2001/55/EG av den 20 juli 2001 om miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer och om åtgärder för att främja en balans mellan medlemsstaternas insatser för att ta emot dessa personer och bära följderna av detta).

Skälen för regeringens beslut

Migrationsverket behöver bland annat genomföra stora förändringar i sitt boendebestand för att anpassa myndighetens verksamhet till det reformerade mottagningssystemet. Omställningen kräver ett omfattande

förberedelsearbete. Det är angeläget att Migrationsverket skyndsamt vidtar de åtgärder som krävs för att förbereda för det reformerade systemet.

På regeringens vägnar

Maria Malmer Stenergard

Amanda Björklund

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM

Justitiedepartementet/L7, DÅ och PO

Socialdepartementet/SOF

Finansdepartementet/BA, SFÖ och K

Utbildningsdepartementet/GV, UH och S

Arbetsmarknadsdepartementet/IU, A och JÄM

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet/BB

Arbetsförmedlingen

Kriminalvården

Länsstyrelserna

Polismyndigheten

Skolverket

Sveriges kommuner och regioner